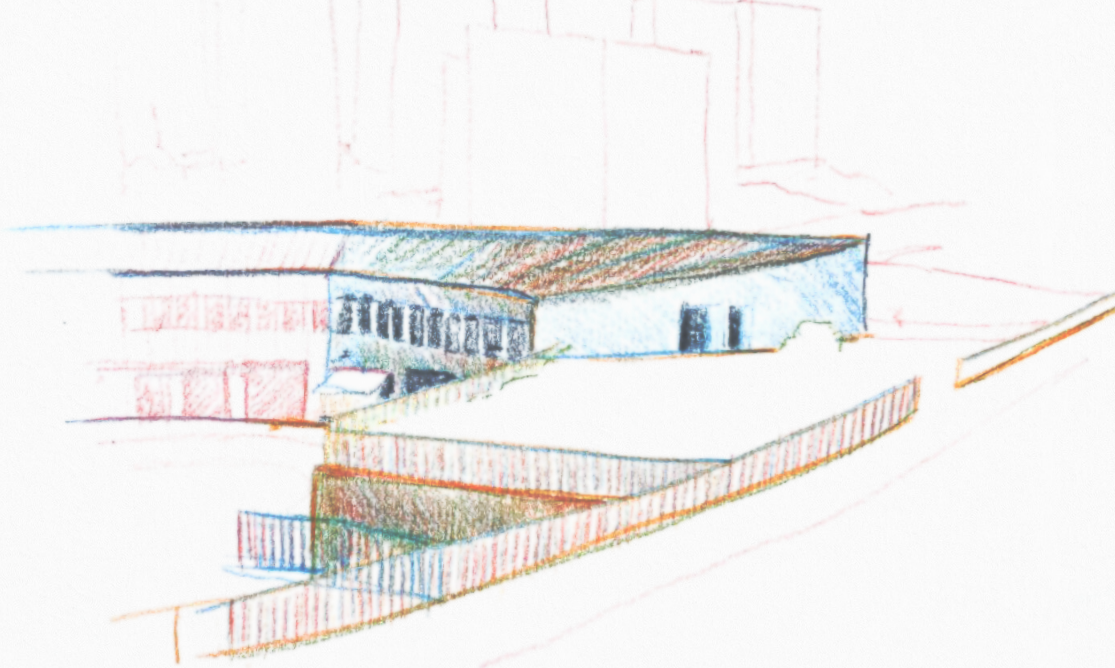

TRANSFORMATION AF RÅGSVEDS CENTRUM

Andreas Vold
Aura Helena Sanjuanello

Kulturarv, Transformation og Restaurering
Afgang 2023

Forside: Rågsveds Centrum ca. 1962 (Vardag i Vantår)
Denne side: Rågsveds Centrum set fra Rågsvedsvægen

AFGANSPROGRAM, FORÅR 2023

Aura Helena Sanjuanello 160399, Andreas Vold 170388
Det Kongelige Akademi - Arkitektur, Design og Konservering
Kulturarv, Transformation og Restaurering

Vejledere

Christoffer Harlang
Lars Rolfsted Mortensen
Linda Thi

INDHOLD

INDLEDNING	7
VELFÆRDSAMFUNDETS FORSTÆDER	9
<i>Folkhemmet</i> og forstædernes fremvækst	9
Forstadscentrene	11
Rågsved	13
STEDET	15
Rågsveds Centrum	15
Eksisterende strukturer	21
At ankomme	23
Rum og struktur	27
PROJEKTET	29
Intention	29
Metode & grundlagsmateriale	31
Vejledende aflevering	33
KILDER	34

Metrostationen set fra Rågsvedsvägen

*”Rågsved - åtta trappor
fyra rum, två barn
en man och jag
en frysbox - åttio liters
det är bra*

(...)

*Vårt hus är nyligen byggt
allting är renligt och snyggt
med tunnelbanan kan man komma
från Centralen på tjugosju minuter
ut här det är faktiskt rätt skönt”*

(...)

*Lyckan brukar bo i röda stugor
och i rivningshus
som saknar både WC och ljus*

*Ett kök där råttorna slåss
det är romantiskt förstås*

*En sång om Rågsved - åtta trappor
fyra rum, två barn
en man och jag
en sån sång är väl inget att ha
men medge att en köksfläkt över spisen
det är bra”*

Sonya Hedenbratt synger Rågsved, 1969

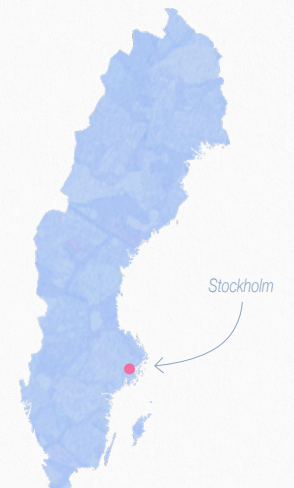
Rågsveds Centrum, fotograf ukendt (Stockholms stadsmuseum)

INDLEDNING

Rågsveds Centrum skiller sig ud som en C-formet butiks- og servicebygning midt i Rågsved, en tidlig metroforstad syd for Stockholm, udviklet i slutningen af 1950'erne. Den karakteristiske midtbygning åbner sig mod syd og metrostationen, og indrammer Stockholms eneste runde, eller ellipseformede torv.

På trods af velfærdssamfundets ambitioner om at skabe sociale og velfungerende lokalsamfund, har bygningen siden sin opførelse lidt af flere arkitektoniske svagheder, som har bidraget til at skabe oversete og utrygge miljøer. Derudover har mange års mangel på vedligehold resulteret i at Rågsveds Centrum nu står hårdt medtaget, på grænsen til forfald. Nuværende ejerforhold medfører at centeret i dag står udenfor byens fortætningsplaner for området, hvilket danner et forbiset hulrum på det sted som fra starten var defineret som bydelens hjerte.

Hensigten med dette projekt er at stille forslag til en transformation af Rågsveds Centrum, der udvikler dets arkitektoniske potentialer og varetager den kulturhistoriske fortælling som så stærkt knytter sig til stedets identitet. Videre skal projektet generere et program som kan svare til dagens kontekst, samtidigt som det fører stedet videre ind i en ny tid.

FOLKHEMMET OG FORSTÆDERNES FREMVÆKST

- Boliger
- Industri- og havn
- Trafikområder
- Skoler, museer, kirker
- Sygehus, plejehjem
- Øvrig offentlig bebyggelse
- Parker
- Idræt- og rekreatiomsområder
- Nyttehaver
- Begravelsespladser
- Hovedtrafikleder
- Metrospor
- Jernbanespor
- Bygrænse
- Rågsved

Fattigdom, akut boligmangel og lave lønninger prægede arbejdernes situation i Stockholm i starten af 1900-tallet. Kraftig urbanisering resulterede i en fordobling af byens indbyggerantal under århundredets første 40 år, og manglen på et reguleret boligbyggeri skabte stor overbefolkning såvel som dårlige hygiejniske forhold i boligene. Under 1920'erne kom socialdemokratiet i regeringsstilling, hvorpå de lancerede begrebet *folkhemmet*, med ambitionen at bygge et godt samfund for alle, uanset samfundsklasse. Indenfor byplanlægningen betød dette en kraftig reaktion mod den kompakte bys usunde boliger – nu blev sol, lys og luft de nye slagord.¹ I forlængelse af dette udvikledes tanken om naboskabsenheder, med inspiration fra havebyer i England og USA. Disse tanker blev for første gang formuleret i promemoriets *Det framtida Stockholm* fra 1945, og blev efterfølgende konkretiseret i *Stockholms generalplan* fra 1952. I den nye, decentraliserede byen skulle forstæderne udgøres af levende, selvstændige og demokratiske enheder med eget centrum og service, tæt på naturen og med veludviklede forbindelser til byens kerne. Som forudsætning for denne planlægning blev det i 1941 besluttet at udbygge Stockholm med et omfattende metronetværk.

Fra slutningen af 1940'erne og frem opstod forstæderne en efter en som perler langs yderbyens metrolinjer. De ville hver især samles omkring en metrostation med tilstødende fællesanlæg som skole, idrætsplads og i mange tilfælde også et center. Boligbebyggelsen ville være af varierende størrelse, med bevaret naturgrund imellem og faldende udnyttelsesgrad fra metrostationen og udad. Alle boliger skulle ligge på gåafstand til metrostationen, og gennem trafikseparering skulle biltrafikken – et vigtigt element i den nye, moderne by - koble sammen området uden at forstyrre fodgængerne. Hver naboskabsenhed blev udgjort af et tydeligt defineret område, begrænset til 10-15.000 indbyggere med det formål at skabe overblik, hjemmefølelse og nære fællesskab som grundlag for udviklingen af et demokratisk samfund. Bydelenes afgrænsning udgjordes tit af motorveje, eller af naturmark hvor indbyggerne kunne få frisk luft og motion.²

Planlagt arealdisponering i yderområderne (Stockholms generalplan 1952)

¹ Fahlsten, *Konst och Arkitektur i Vantör*, 5-7.

² "Kulturmiljöanalys Hagsätra och Rågsved", Stockholms stad, Nyréns Arkitektkontor

FORSTADSCENTRENE

Få steder materialiserede velfærdsstatens forestillinger om et velfungerende samfund så godt som de forstadscentre der blev opført i den tidlige efterkrigstidens naboskabsenheder. Der hvor de første forstæderne ikke altid blev udviklede omkring et center, nåede disse tanker at blive mere og mere konkretiserede i løbet af 1950'erne.

Centre blev planlagt for at samle forstadens kommercielle funktioner, men også kommunal service såsom børnepleje, sundhedscenter og fritids- og samlingslokaler for unge og voksne. Disse samlende, fællesskabsdannende funktioner skulle gavne indbyggernes velvære og definere bydelen som en samlet, social enhed.³ Stockholms generalplan gav tydelige retningslinjer for centrenes indhold såvel som udformning: omtrent halvdelen skulle rumme butikslokaler, og den anden halvdel skulle rumme den kommunale service. Centeranlægget skulle bestå af lav, sammenhængende bebyggelse, samlet omkring et torv, med en accent i form af et eller flere højhuse der skulle træde frem som en tydelig markør i forstadens midte.⁴

Med bilens fremmarch og ændrede konsumtionsmønstre blev forstadsbutikker snart indhentet af de større indkøbscentre som gradvist voksede frem i løbet af 1950'erne og 60'erne. Denne udvikling fortsatte ind i 80'erne, hvor de mindre, specialiserede butikker i de lokale forstadscentre blev udkonkurrerede og i voksende grad skiftet ud mod pizzeriaer, kiosker, pubs og caféer.⁵

Rågsved i relation til Stockholm

1. GULLMARSPLAN
1950
Større metrostation og busterminal
2. GLOBEN
1951
Uden center
3. ENKEDE GÅRD
1951
Uden center
4. SOCKENPLAN
1951
Uden center
5. SVEDMYRA
1951
Uden center
6. STUREBY
1951
Uden center
7. BANDHAGEN
1954
Lokalt forstads-center
8. HÖGDALEN
1959
Større indkøbs-center
9. RÅGSVED
1959
Lokalt forstads-center
10. HAGSÅTRA
1960
Lokalt forstadscenter

Rågsved i relation til andre forstæder og stationer langs metrolinje 19
1:30 000

³ Hagelqvist, "Förtortens centrum - från trivsel till trygghet", 95-111

⁴ "Generalplan för Stockholm". Stockholms stadsplanekontor, 1952.

⁵ Hagelqvist, "Förtortens centrum - från trivsel till trygghet", 95-111

RÅGSVED

- Butikker, fritid og service
- Boliger
- Skoler og børnehaver
- Virksomheder
- Idrætspladser
- Metrostation

I forlængelse af arbejdet med Stockholms generalplan begyndte planlægningen af Rågsved i 1953. Planen for forstaden blev udarbejdet i takt med den sydlige udvidelse af metrolinje 19 og direkte efter at planen for de to foregående forstæder, Bandhagen og Högdalen, blev slået fast. Den eneste bebyggelse der i forvejen lå her udgjordes af et fåtal mindre gårde, som i dag blot lever videre gennem de gader og områder de har fået opkaldt efter sig.⁶

Den første boligbebyggelse blev opført på højderyggene syd for metroen og forstadscenteret, som på det tidspunkt endnu ikke var bygget. Disse boligområder, hvor de første kunne flytte ind i 1956, prægtes af 1940'ernes planlægningsideal med karrebebyggelse i tre etager, tilpasset til topografien. Her blev de indre områder med skoler, boldplaner og parker holdt bilfrie. Der hvor disse huse var relativt traditionelle i sin udformning og organisering, blev det også opført punkthuse, som pegede ind i en ny tid. En større skala blev dog mere påtagelig i området nord for centret, udviklet i starten af 60'erne. Her har karrebebyggelsen måttet bukke under til fordel for en mere skematisk planlagt bebyggelse, hvor punkthusene blev højere og lamelhusene blev organiseret i ubrudte længder lagt i ens retning. Dette er et tydeligt udtryk for periodens stigende standardisering af byggebranchen, med nye produktionsmetoder og brug af færdige byggelement. Her blev også parkeringsarealer et mere markant indslag mellem husene.⁷

Rågsved
1:10 000

⁶ "Kulturmiljöanalys Hagsätra och Rågsved", Stockholms stad, Nyréns Arkitektkontor
⁷ Söderström, *Stockholm utanför tullarna: nittiosju stadsdelar i ytterstaden, 186-190*

RÅGSVEDS CENTRUM

Rågsveds Centrum ligger i den dal, der deler forstaden mellem nord og syd, og stod færdig i 1959, samme år som metrostationen blev bygget. Forstadscenteret blev planlagt for at svare på generalplanens krav om kommerciel og kommunal service – med butikslokaler i stueetagen samt sundhedscenter, fritidsgård og andre samlingslokaler på første sal. Samtidigt skiller Rågsveds Centrum sig ud blandt samtidens forstadscentre. Grundet dalens svære jordforhold var det kommunale boligselskab *Stockholmshem* med arkitekt Kell Åström i spidsen nødt til at omarbejde den traditionelle, rektangulære form som bygningen fra starten var tiltænkt, til et nyt, reduceret forslag som fik plads på klippehylden nærmest metroen. Resultatet blev et beskedent bygningsvolumen uden nogle tilhørende højhuse, men som i kraft af sin særlige, drejede form alligevel skillede sig ud som en tydelig markør i forstaden.⁸

I forhold til den folkemængde som Rågsved blev planlagt for, har Rågsveds Centrum et relativt begrænset udbud af butikker og service. Dette kan delvist skyldes den begrænsede overflade som var til rådighed for centerets placering, men også det faktum at det blev planlagt i en tid hvor tanker om bilen og større indkøbscentre gjorde sin fremmarch. I Rågsveds tilfælde måtte indbyggerne ved behov henvende sig til det større indkøbscenter i naboforstaden Högdalen, som åbnede samme år (1959).⁹

Dalens grundforhold vanskeliggjorde boligbebyggelse i direkte forbindelse med centeret, hvilket i begyndelsen gjorde at centeranlægget i høj grad stod for sig selv, omgivet af parkeringspladser, en sportsplads, en skolegård, en enkelt etageejendom og efter et par år også en idrætshal. Allerede tidligt kunne det dog konstateres at manglen på boliger i centerets nærhed medførte at torvet og pladsen rundt centeret blev et tomt og utrygt sted i den tid på døgnet, hvor virksomhederne holdt lukket. I 1982 fik centerbygningen dog selskab af to boligblokke, der blev opført på de tidligere parkeringsarealer og kobled sig på Rågsveds Centrum ved hjælp af en gangbro. Disse kunne delvis overvåge torvet udenfor centerets lukketider, samtidigt med at de tilbød Rågsveds ældrebefolkning lejligheder tæt på centerets servicetilbud, noget som igen gjorde centeret mere befolket end tidligere.¹⁰ Problemerne med utryghed varede dog ved, på trods af de nyopførte bygningerne. Helt fra start havde centeret med sine butikslokaler orienteret sig indad, mens omgivelserne blev mødt af aflæsekajer og bagdøre. Manglen på opmærksomhed på centerbygningens udadvendte facade fortsatte med firsernes tilføjelser, som effektivt forvandlede bagsiden til en mørk gyde.

Det runde torv i Rågsved Centrum, 1960'erne, fotograf ukendt (Stockholms stadsmuseum)

⁸ Söderström, *Stockholm utanför tullarna: nittiosju stadsdelar i ytterstaden*, 186-190

⁹ Andersson, *Stockholms Årsringar: en inblick i stadens framväxt*, 176-178

¹⁰ "Kulturmiljöanalys Hagsätra och Rågsved", Stockholms stad, Nyréns Arkitektkontor

RÅGSVEDS CENTRUM

På samme måde som centerområdet allerede fra starten bar på nogle arkitektoniske udfordringer, spejlede stedet tidligt også de sociale problemer som gjorde sig gældende i forstaden. Bagved udviklingen af naboskabstanken havde der været en stor forhåbning om at eliminere den relative deprivation som gjorde sig gældende inde i byen, men i Rågsveds tilfælde blev det snart tydeligt, at mange af disse problemer blot flyttede med ud i forstæderne. Som en af Stockholms fattigste forstæder associeredes området allerede i 1970'erne med segregation og social udstødelse.¹¹

Samtidigt blev Rågsved, og især området rundt Rågsveds Centrum, under denne tid også kendt for sin anarkistisk drevne ungdomskultur, etableret i reaktion mod den fattigdom og misnøje, der herskede i forstaden og dens omgivelser. Denne kom især til udtryk gennem musikken. I nogle af centerbygningens uanvendte lokaler etableredes 1977 Stockholms første, lokale kulturhus, ungdomsgården *Oasen*, tæt forbundet med punkens indtog på den svenske musikscene, hvor blandt andet kultbandet *Ebba Grön* holdt sin allerførste koncert.¹² Også vægmaleriet *Highway* fra 1989 er en vigtig del af centerområdets identitet og kulturhistorie. Værket, som blev skabt af gruppen *Still Heavens Only Force* på en af centerbygningens gavle, ses som en af de ældste af sit slag. I 2019 blev vægmaleriet ved en fejl delvist malet over i forbindelse med en graffitiisanering, hvilket skabte stærke reaktioner både lokalt og udenfor forstaden.¹³

Problemer og skifter i handelsmønstre, sammen med dårlig vedligehold af pladsen, har gjort det vanskelig for butiksejere at holde driften i gang. Mange af de oprindelige sociale udfordringer følger fortsat forstaden, men alligevel er det mange af Rågsveds indbyggere som føler stolthed og stor tilknytning til sin forstad og til sit lokale center. Fremtiden er dog uvis. Oprindeligt blev bygningen opført og drevet i kommunalt regi, men efter at byen i det tidlige 2000-tallet solgte centeret til en privat ejer, har bygningen lidt under manglende vedligeholdelse og stigende huslejer.

Stockholms stad har i dag udpeget Rågsved, sammen med naboforstaden Hagsätra, som en af fire byudviklingsområder for Stockholms udbygning. Disse planer hænger sammen med den pågående udvikling af metronetværket, hvor blandt andet metrolinje 19 får større kapacitet. Ifølge planen er området rundt centrum og Rågsvedsvägen et af de delområder som skal udvikles med flere boliger og arbejdspladser, men på grund af forskellige interesser og ambitioner mellem kommunen og centerejeren er selve centeranlægget ikke inkluderet i byudviklingsplanerne.¹⁴

¹¹ Interviews med forskellige aktører i Rågsved

¹² Larsson, Lidell, Ljung, Nylander, Nyström, *Rågsveds Historia*, 10-15

¹³ Palm, "Klassisk muralmålning målades över av misstag".

¹⁴ Interviews med forskellige aktører i Rågsved

TIDSLINJE

1954 - Byplanen for Rågsved anlægges

1959 - Rågsveds Centrum og metrostationen indvies

1971 - En idrætshal vest for centeret opføres

1977 - Kulturhuset *Oasen* dannes i tomme lokaler på centerets første sal

1979 - Kulturhuset bygges til med en langsgående karnap og en udvendig elevator. På samme tidspunkt får taget en tilbygning med ventilationsrum.

1981 - Kulturhuset *Oasen* skifter navn til Rågsved Folkets Hus

1982 - To servicebygninger med seniorboliger opføres, tilkoblede til centerbygningen. Syd for metrostationen opføres samme år en elevator til bakketoppene.

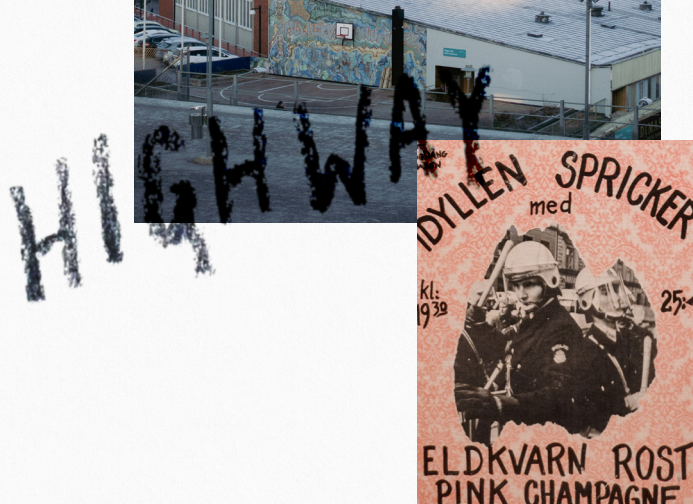
1989 - Graffitiværket *Highway* males på en af centerbygningens gavle

1990'erne - Bilkøringen mod Rågsvedsvägen omdannes til opholdsplads, og et parkeringsdæk bygges vest for centeret.

2004 - Nuværende ejer køber centeret

2019 - En stor del af *Highway* males over

2020 - Centerejeren ønsker at sælge bygningen til Stockholms Stad, som takker nej til købet

Rågsveds Centrum ca. 1970 (Vardag i Vantör)

EKSISTERENDE STRUKTURER

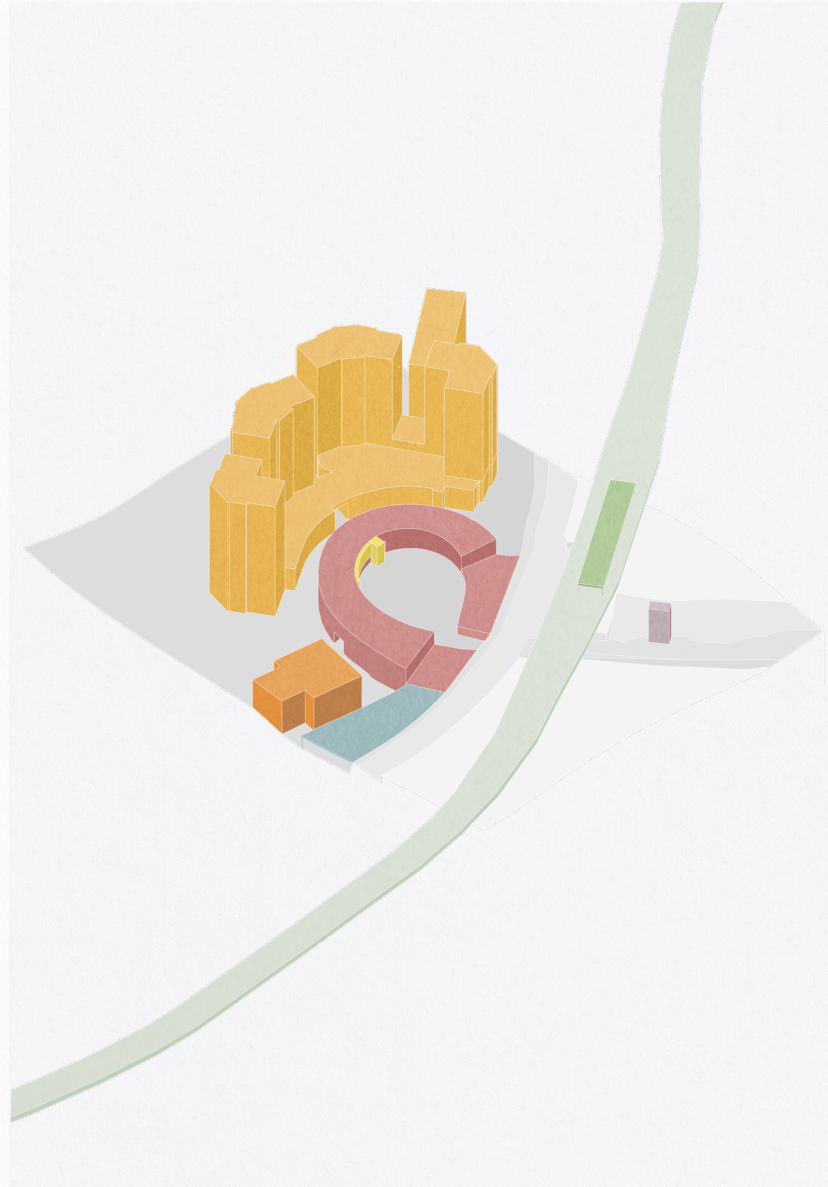

Diagram over eksisterende strukturer

Rågsveds Centrum og metrostationen
Opført 1959

Karnap og elevator til Folkets Hus
Tilbygget 1979

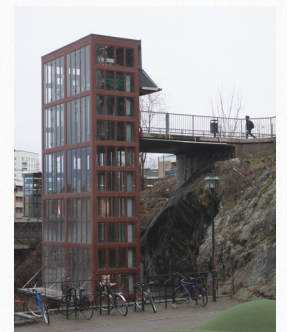
Idrætshal, i dag med bokseklub
Opført 1971

Seniorboliger og kommunal service
Opført 1982

Parkeringsdæk
Opført i 1990'erne

Elevator
Opført 1982

AT ANKOMME

Rågsveds Centrum er et komplet forstadsmaskineri, hvor infrastrukturer, niveauer, tider og funktioner fletter sig sammen - uendeligt og uoverskueligt. Det bølgende og salige landskab, med broer der forbinder højderne, trækkes ind mod centrumts tætbevævede kerne, hvor det bløde og sammenflettede bliver til hårde overgange af beton, stål og asfalt.

Der er stor forskel på, hvordan Rågsveds Centrum opleves, alt efter om man kommer fra syd eller fra nord.

Fra vejen ned mod dalen i syd kan man se det hele. Metrolinjen tegner sig som et vandret stræk i forgrunden, mens mellemgrunden trækkes op af den lavtliggende centerbebyggelse, der ydmygt aftegner sig på den anden side af sporet. I baggrunden følger nordsidens boligbebyggelse skrænternes optrapning, mens høje punkthuse strækker sig mod himmelen. En gennemgangstunnel med reliefstøtte betonvægge fører en under metroplatformen og Rågsvedsvägen, ind til pladsen. Fra Rågsvedsvägen et niveau over, føres man i stedet gennem to trappegange, skåret ud af bygningskroppen, og direkte ud til forstadens midte.

Fra den anden side af Rågsveds Centrum ændrer oplevelsen sig.

Fra Rågsveds nordlige del føres man over et spredt bebygget område med en boldbane og legeplads, og videre til centrets tættere bebyggede bagside. Ind igennem 1980'ernes etagebyggeri klemmes man mod en gangtunnel, der slår hul gennem centerbygningens stueetage og fører en videre ind til torvet. Forbindelsen virker tilfældig og kontraintuitiv, hvilket forstærker den pludselige forløsning af at træde ud på den åbne plads. Herfra danner himlen et roligt bagtæppe, med punkthuse der igen tegner sig bag metroplatformen, som stille svæver over pladsen.

Rågsveds Centrum set fra syd

Ankomst fra nord

Ankomst fra nordvest

RUM OG STRUKTUR

Indenfor centerbygningens særegne, organiske figur kan en stram, modulinddelt struktur aflæses, tilsvarende det industrialiserede byggeri som generelt set gør sig gældende i velfærdssamfundets forstadsudvikling.¹⁵ Bygningen har en bærende dæk- og søjlekonstruktion af beton, som på første sal er beklædt med en lysegul, trapezformet bølgeblik som i 1990'erne erstattede den oprindelige, mørkegrå stålbeklædning.¹⁶ Mod ydersiden er den bærende konstruktion synlig imellem den røde murstenssokkel, mens stueetagens facade ind mod pladsen har en mere uregelmæssig takt, præget af butikernes mange ombygninger og tilføjelser. Her danner førstesalens stramme vinduessætning sammen med den opløste stueetage et kontrastfyldt bagtæppe til det liv, der udspiller sig på pladsen.

Bliktagets flade er stærkt dominerende oppe fra vejen og metroplatformen. På trods af alle de om- og tilbygninger som centeret har været igennem over tid, danner taget herfra en tydelig tegning over bygningens oprindelige, stramme figur.

Pladsen som centerbygningen omkranser er belagt med sorte og hvide chaussesten i et bølgende grafisk mønster, der indrammer en central vandspejl, som har selskab af en skulpturel lysarmatur, der lyser op i døgnets mørke timer. To gangtunneller skærer gennem bygningens stueetage og kobler sammen pladsens rum med gaderummet på den anden side. Her møder bygningen sine omgivelser med nedslidte læsekajer, og mødes i sin tur af de betydeligt højere, omkransende bygninger, som på enkelte steder åbner op og trækker lyset og luften ned i den ellers uinviterende og mørke baggyde.

Et niveau op fra torvet, i forlængelse af bygningskroppen, vender to funktionsløse betondæk ud mod Rågsvedsvägen. I dem illustreres tydeligt den slitage, men også det uforløste potential, som gør sig gældende på tværs af hele centrumområdet. Et ikkested, og en brist i opmærksomheden.

Fig. 1 Rågsveds Centrum fra et af betondækkene

Fig. 2 Gyden mellem centerbygningen og de omkransende bygninger

Fig. 3 Torv, trappe og betondæk set fra taget

Fig. 4 Torvet og Rågsvedsvägen set fra taget

¹⁵ Tietjen, *Forstadens Bygningskultur 1945-1989: På sporet af velfærdforstadens bevaringsværdier*, 20-23

¹⁶ "Kulturmiljöanalys Hagsätra och Rågsved", Stockholms stad, Nyréns Arkitektkontor

INTENTION

På nuværende tidspunkt er der ikke nogen politisk vilje til at genoptage forvaltningen af Rågsveds Centrum, og som en konsekvens af modstridende interesser mellem byen og den private centerejer, står bygningen udenfor udviklingen af bydelen, til trods for dets centrale placering og rolle. I vores projekt står vi derimod friere til at udvikle et forslag på tværs af faktiske ejerforhold.

Centerbygningen har siden sin opførelse lidt af flere arkitektoniske og programatiske svagheder, som bærer vidnesbyrd om de intentioner og prioriteringer som gjorde sig gældende på det tidspunkt forstaden blev udviklet; den slutter sig om sig selv, og har glemt at der også er en kontekst at orientere sig mod; samlende funktioner som fritidscenteret og Folkets Hus ligger utilgængelige på første sal, separeret fra livet nede på pladsen og gaden; forbindelserne til omgivelserne er svage og kontraintuitive, hvilket gør at den danner en prop i forstadens kerne. Derudover har senere tilføjelser, som tilstødende bygninger og parkeringsdæk, i høj grad gjort ondt værre og forvandlet bagsiden af centeret til en mørk gyde. Til sidst har bygningen gennem mange år lidt under manglende vedligehold, hvilket har resulteret i at den i dag er i en særdeles ringe teknisk tilstand.

De mange problemer til trods, er bygningen og pladsen den omkranser et vigtigt samlingspunkt i Rågsved, stærkt knyttet til forstadens identitet og kulturhistorie. Derudover favner bygningen den nære skala, samtidigt som den på en nøgtern måde forholder sig til landskabets karakter og dramatiske niveauspring.¹⁷

Projektet vil stille forslag til en transformation af Rågsveds Centrum, som viser hvordan bygningen kan bære og blive en del af den udvikling man forventer for stedet i de kommende år. På baggrund af en forståelse for bygningen og byrummets problematikker såvel som kvaliteter, ønsker vi at udarbejde et forslag som videreudvikler stedets iboende potentiale, og sikrer fremtidig robusthed og bevaring gennem brug. Projektets ambitioner ligger sig i forlængelse af FN's 11e verdensmål - *"Gøre byer, lokalsamfund og bosættelser inkluderende, sikre, robuste og bæredygtige"*.¹⁸

Rågsveds Centrum set fra metrostationen

¹⁷ Interviews med forskellige aktører i Rågsved

¹⁸ FN's verdensmål. "Mål 11: Bæredygtige byer og lokalsamfund".

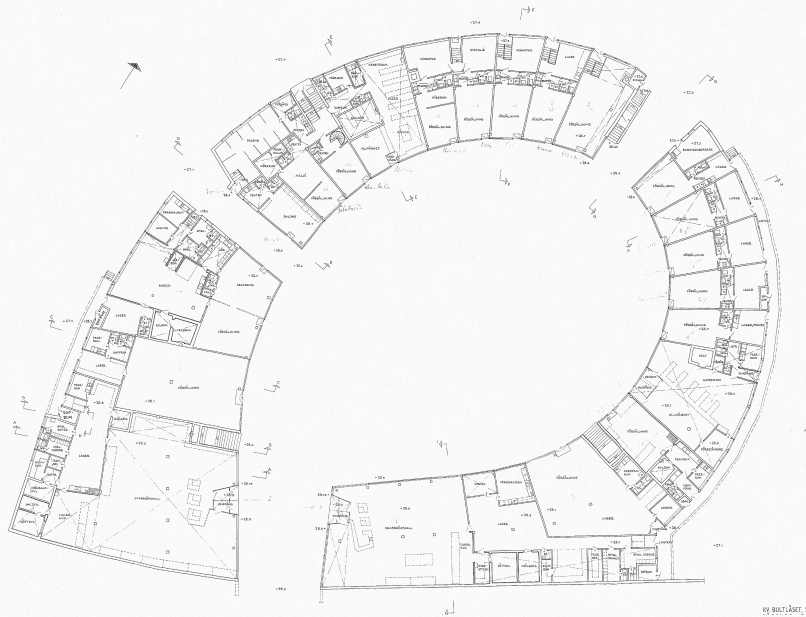
METODE OG GRUNDLAGSMATERIALE

Projektet tager udgangspunkt i de metoder som vi har beskæftiget os med på kandidatuddannelsen *Kulturarv, Transformation og Restaurering*. Disse metoder forankrer sig i tre, kronologiske faser: *Blik, Kast og Projekt*.

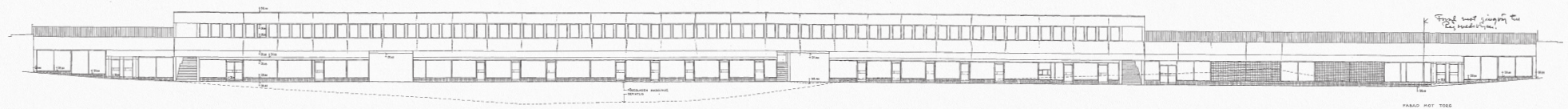
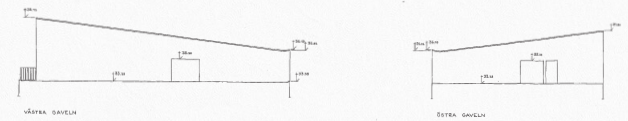
Projektets indledende del, *blikfasen*, vil bestå i et registreringsarbejde. Her vil arkivmateriale i form af tegninger, fotografier og beskrivelser samt egne foto- og filmregistreringer, notater og interviews danne en forståelse for Rågsved Centrum og dets byrum. Disse indledende registreringer vil opsamles og udvides i en analyse og værdisætning af stedet. Værdisætningen vil bruges som et redskab for at fastlægge en transformationsholdning, som senere kan understøtte vores forslagsstilling.

Med udgangspunkt i den viden som indsamles og de holdninger som etableres i *blikfasen*, vil vi i *kastfasen* udarbejde et første skitseforslag på projektet. Gennem volumestudier, visualiseringer og tegninger i flere skalatrin vil vi her skærpe programmet og de arkitektoniske greb.

Til sidst vil vi i *projektfasen* binde op de tidligere faseres studier og arkitektoniske valg i et endeligt transformationsforslag.

KY BOUT/AMT

Arkivtegninger, oprindelige forhold

VEJLEDENDE AFLEVERING

REGISTRERING

Analyse og værdisætning
Optegning af eksisterende forhold
Fænomenologiske studier

TEGNING

Plan, snit og opstalt 1:500
Plan, snit og opstalt 1:50 / 1:100
Plan, snit og opstalt 1:5 / 1:10

MODEL

Situationsmodel 1:200 / 1:500
Strukturmodel 1:100
Evt. udsnitsmodeller 1:20 / 1:50

VISUALISERINGER

KATALOG

Proces
Referencer

Metrostationen med punkthuse i nord

LITTERATUR

Ahlborn, Kenneth & Arnell, Håkan. *Vardag i Vantör*. Stockholm: Höghus förlag, 2005.

Andersson, Magnus. *Stockholms Årsringar: en inblick i stadens framväxt*. Stockholm: Stockholmia, 1997.

Fahlsten, Anette. *Konst och Arkitektur i Vantör*. Vantörs stadsdelsförvaltning, 1998

Hagelqvist, Stina. "Förortens centrum - från trivsel till trygghet". I *Ytterstaden*, editert af Ann Pålsson, 95-111. Stockholm: Samfundet St Erik og Apell Förlag, 2022.

Palm, Johanna. "Klassisk muralmålning målades över av misstag". *SVT kultur*, 13. august 2019. <https://www.svt.se/kultur/mural-ragsved-highway>

Söderström, Göran. *Stockholm utanför tullarna: nittiosju stadsdelar i ytterstaden*. Stockholm: Stockholmia, 2003

Tietjen, Anne. *Forstadens Byggningskultur 1945-1989: På sporet af velfærdsforstadens bevaringsværdier*. Realdania, 2010.

Larsson, Doris; Lidell, Gunborg; Ljung, Siri; Nylander, Barbro; Nyström Inger. *Rågsveds Historia*. Stockholm: Studieförbundet Vuxenskolan Farsta-Vantör, 1999

"Kulturmiljöanalys Hagsätra och Rågsved". Stockholms stad, Nyréns Arkitektkontor, 2017. <https://vaxer.stockholm/globalassets/omraden/-stadsutvecklingsomraden/fokus-hagsatra-ragsved/jamforelseforfarande-bjursatragatan/kulturmiljoanalys-fokus-hagsatra-ragsved.pdf>

"Generalplan för Stockholm". Stockholms stads stadsplanekontor, 1952. <https://stockholmskallan.stockholm.se/post/3355>.

FN's verdensmål. "Mål 11: Bæredygtige byer og lokalsamfund". Tilgæet 16. februar 2023. <https://www.verdensmaalene.dk/maal/11>

Fotografier og illustrationer er forfatternes om ikke andet er angivet.

INTERVIEW

Videosamtale med Mari-Liis Männik, Byplanlæggere på Stadsbyggnadskontoret i Stockholm, 16. september 2022.

Telefonsamtale med Lovisa Nerbrant, Enheten för samhällsservice, råd och stöd, 20. januar 2023

Telefonsamtale med Christer Liverhall, lokalintendent Stockholms stad, 23. januar 2023

Samtale med Isaac på Nya Rågsveds Folkets Hus, Stockholm, 24. januar 2023

Samtale med Artur og Tobbe, fritidsledere på Rågsveds aktivitetshus, Stockholm, 25. januar 2023

Samtale med Eskil Swerkersson, samfundsplanlæggere på Stadsdelsförvaltningen Enskede-Årsta-Vantör, Stockholm, 26. januar 2023

Samtale med Birgitta, pensionær, tidligere børnehavedepedagog i Rågsveds Aktivitetshus, Stockholm, 26. januar 2023

Samtale med Shahriar, tandlæge i Rågsved Centrum, Stockholm, 26. januar 2023

Samtale med Anders Djerf, bygguide, Stockholm, 26. januar 2023

RÅGSVED
CENTRUM

Tandläkare
Tel. 86 89 75

ICA Rågsved

ICA Rågsved

Prebyrå

T